

Голові разової спеціалізованої вченої ради
РНД 12699

Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
доктору географічних наук, доценту,
доценту кафедри географії та менеджменту
туризму
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
Бучко Жанні Іванівні

ВІДГУК

Офіційного опонента, кандидата географічних наук, доцента,
доцента кафедри економічної та соціальної географії
Волинського національного університету імені Лесі Українки

Поручинського Володимира Івановича

на дисертаційну роботу **Тіміш Родіки Яковлівни**

**«Геопросторові аспекти формування ринку сільськогосподарської
органічної продукції обласного регіону України»**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
106 Географія з галузі знань 10 Природничі науки

Актуальність обраної теми дослідження та її зв'язок з планами та напрямками науково-дослідних робіт наукових установ і організацій. Актуальність цього дослідження пов'язана з потребою трансформації агропродовольчого сектора України відповідно до принципів Європейського зеленого курсу (EU Green Deal). У контексті глобалізації та зростаючих вимог до екологічної безпеки органічне виробництво набуває статусу стратегічного пріоритету для забезпечення сталого розвитку регіонів. Органічне виробництво є ключовим інструментом досягнення цих стандартів, а дослідження геопросторових особливостей дозволяє визначити зони найбільш ефективного розвитку таких господарств. Для України, як одного з провідних аграрних гравців, адаптація до встановлених стандартів є не лише проявом екологічної відповідальності, але й важливим фактором для збереження і зміцнення позицій на міжнародних ринках. Виробництво органічної продукції з високою доданою вартістю стає ключовим елементом у трансформації вітчизняного агропромислового комплексу з сировинної моделі на високотехнологічну та конкурентоспроможну галузь. Розвиток ринку органічної продукції не може бути рівномірним, оскільки він значною мірою залежить від місцевих природно-кліматичних умов, екологічного стану ґрунтів, доступності транспортних магістралей і наявності належної

інфраструктури. У межах окремих регіонів виникає потреба в створенні науково обґрунтованих зон, придатних для органічного землеробства. Це сприятиме мінімізації ризиків транскордонного забруднення та підвищенню ефективності логістичних витрат. Актуальність дисертаційного дослідження, виконаного Тіміш Родікою Яковлівною не викликає сумнівів та підкреслює необхідність наукового осмислення проблеми. Результати дослідження слугуватимуть важливою науково-теоретичною і практичною базою для створення та впровадження державних і регіональних програм розвитку органічного виробництва. Обрана тематика повністю узгоджується з напрямом дисертаційних досліджень у галузі знань 10 «Природничі науки» за спеціальністю 106 «Географія».

Дисертаційна робота була проведена в рамках науково-дослідної та освітньої діяльності кафедри географії України та регіоналістики географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Дослідження тривало протягом 2021–2025 років та відповідало планам науково-дослідних робіт кафедри. Вивчення проблематики здійснювалося на основі кафедральної науково-дослідної теми «Просторове планування і трансформаційні процеси регіонального розвитку Карпато-Подільських областей України» (2021–2025 рр.; № 0121U100332), яка стала методологічною та емпіричною базою для роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів дисертаційної роботи Тіміш Р. Я. ґрунтуються на застосуванні системного підходу та всебічному використанні загальнонаукових і спеціалізованих методів дослідження, які відповідають об'єкту, предмету та меті дослідження. Достовірність основних положень забезпечується опрацюванням великого масиву статистичних даних Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, офіційних звітів міжнародних організацій (FiBL, IFOAM), спеціалізованих порталів та організацій, а також результатів моніторингу сертифікованих органічних господарств області. А також аналізом діяльності широкого кола суб'єктів органічного сектору за тривалий період, що дало змогу виявити стійкі тенденції та закономірності їх розвитку. Наукові висновки та рекомендації підтверджуються взаємозв'язком між визначеними завданнями та отриманими результатами, що були перевірені на внутрішню узгодженість. Основні результати дисертації були представлені на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, де отримали схвальні відгуки від фахівців.

Стиль викладання дисертації, відповідність її тексту встановленим вимогам.

Дисертацію підготовлено у відповідності до державних стандартів та вимог, що встановлені для наукових робіт цього рівня. Текст дисертації

вирізняється логічною структурою, послідовністю викладу, обґрунтованістю висновків та використанням загальноприйнятої наукової термінології у сферах економіки, географії та агровиробництва. Текст побудований відповідно до встановлених стандартів: містить вступ, основні розділи, підсумки до кожного розділу, загальні висновки, перелік використаних джерел та додатки. Усі частини роботи логічно узгоджуються між собою і чітко орієнтовані на досягнення мети дослідження. Беручи до уваги специфіку тематики, робота містить велику кількість ілюстративного матеріалу, такого як картосхеми, діаграми, графіки та аналітичні таблиці, які виконані відповідно до технічних стандартів. Оформлення цитувань, посилань та списку використаних джерел відповідає чинному стандарту ДСТУ 8302:2015. Дисертація підготовлена як результат особистого наукового дослідження. Усі використані ідеї, положення та статистичні дані мають відповідні посилання на оригінальні джерела. Робота пройшла перевірку на плагіат і відповідає стандартам академічної етики.

Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання.

Дисертаційне дослідження вирізняється значною теоретичною та практичною цінністю, яка визначає його науковий внесок у розвиток суспільно-географічних досліджень. Теоретична цінність отриманих результатів полягає у розробці алгоритму суспільно-географічного аналізу ринку органічної сільськогосподарської продукції на рівні області та створенні моделі споживчого попиту на цьому ринку. Також вивчено суспільно-географічні аспекти ефективного використання інтегрального потенціалу території для забезпечення функціонування органічного сільськогосподарського виробництва. Основні науково-практичні результати дисертаційної роботи полягають у створенні прикладних підходів та виробленні практичних рекомендацій щодо формування і розвитку органічного сільськогосподарського ринку в межах обласного регіону, зокрема на прикладі Чернівецької області. Робота спрямована на вдосконалення геопросторової організації органічного господарства за допомогою аналізу модельних рядів попиту та застосування науково обґрунтованих методів моделювання, зокрема із використанням розробленої автором моделі. Результати дослідження були інтегровані в освітній процес географічного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та застосовані при розробці й оновленні стратегії розвитку Чернівецької області.

Аналіз змісту дисертації. Структура та зміст дисертаційної роботи Тіміш Р.Я. відповідають поставленій меті та визначеним завданням, а також ефективно відображають здобуті авторкою результати. У межах дослідження чітко обґрунтовано мету, об'єкт, предмет і завдання, що узгоджується із загальною спрямованістю роботи.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи суспільно-географічного дослідження ринку органічної сільськогосподарської продукції» проведено аналіз основних методів визначення поняття ринку сільськогосподарської продукції, а також суспільно-географічних підходів до його дослідження. Особливу увагу приділено розкриттю аспектів, пов'язаних із поняттями, нормативно-правовим регулюванням, правилами та обмеженнями органічного сільськогосподарського виробництва. Запропоновано алгоритм суспільно-географічного аналізу ринку органічної сільськогосподарської продукції на рівні обласного регіону, який ґрунтується на методологічних підходах, таких як системно-структурний, хорологічний, економічний, соціальний, синергетичний і біхевіористичний.

У другому розділі «Передумови формування та чинники розвитку ринку сільськогосподарської органічної продукції в Чернівецькій області» Розглянуто інтегральний потенціал Чернівецької області для розвитку органічного сільського господарства з урахуванням її географічного розташування, природних умов, соціальних, економічних та екологічних факторів, а також традиційної орієнтації органічне господарство.

Третій розділ «Органічне сільське господарство» присвячений аналізу основних напрямів розвитку органічного виробництва та його тенденцій в Україні та країнах Європи. Виявлено, що зростає кількість операторів, водночас відзначається скорочення площ оброблюваних земель і певні територіальні зміни. Проведене опитування дозволило визначити основні особливості органічних господарств, а також проблеми, які вони стикаються в умовах воєнного часу. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення територіальної організації органічного сільського господарства шляхом створення кластерів вертикальної та горизонтальної інтеграції.

У четвертому розділі "Перспективи розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції обласного регіону (на прикладі Чернівецької області)" проведено детальний аналіз формування та оцінки споживчого попиту на органічну продукцію в Україні та Чернівецькій області. Розроблено методику регіонального аналізу попиту, а також створено економетричні моделі, які довели ключову роль доходів населення та обернений вплив рівня цін.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено у 17 наукових працях, серед яких: одна стаття у виданні, включеному до переліку наукових фахових видань України та проіндексованому в наукометричній базі даних Web of Science Core Collection; шість статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (чотири з яких є одноосібними); дев'ять тез доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій; а також одна наукова праця, яка додатково відображає результати дослідження. Усі оприлюднені

роботи здобувачки повністю розкривають основні положення дисертації, представлені до захисту.

Дискусійні положення дисертаційного дослідження, зауваження та пропозиції. Відзначаючи науковий рівень дослідження, представлений у дисертації, а також обґрунтованість отриманих результатів і практичних рекомендацій, важливо звернути увагу на окремі дискусійні положення.

1. На ст. 39 у таблиці 1.1. авторка порівнює органічне та традиційне виробництво за певними параметрами. Проте, в даному випадку доцільніше вживати терміни «органічне господарство» та «традиційне господарство».
2. На рис. 1.1 (с. 47) схематично подано алгоритм суспільно-географічного дослідження ринку сільськогосподарської органічної продукції обласного регіону, який запропонувала авторка. Проте, він є не повним і потребує доповнення, зокрема варто додати дослідження ринкової інфраструктури та логістики, а також формування геопросторової моделі ринку.
3. Характеризуючи демографічні показники, авторка подає динаміку загальної кількості населення за період 1995-2024 рр. (табл. 2.1), при цьому вживаючи термін «приріст населення». Проте, це не зовсім коректно, оскільки цей показник показує інтенсивність зміни населення, а не результат демографічних процесів. Тому варто використовувати поняття «збільшення кількості населення».
4. На с. 68 зазначено, що показник природного приросту у Чернівецькій області вперше за роки незалежності став позитивним у 2012 році, проте на рис. 2.2 (ст. 69) відображено інші статистичні дані.
5. Авторка не розмежовує поняття «органічна продукція», «екологічно чиста продукція» та «натуральна продукція»? вживаючи ці терміни як синоніми, що є помилкою з точки зору сертифікації.
6. На рис. 3.1 (ст. 115) показана карта-анаморфоза площ органічного землеробства в країнах Європи, проте для повної картини анаморфозу слід використовувати паралельно зі звичайною картою або інфографікою.
7. У дослідженні варто враховувати фізичну доступність пунктів переробки та зберігання, адже досить часто виробництво зосереджене в одному районі, а сертифікована переробка – в іншому, що нівелює «органічність» через великий транспортний слід.
8. Проведення SWOT-аналізу органічного сектору області (сильні та слабкі сторони, загрози та можливості), а також районування території за рівнем розвитку органічного ринку (виділення ядер, зон інтенсивного розвитку та периферії) значно підсилила б цілісність та глибину дослідження.
9. Технічні і граматичні помилки, можливо, пов'язані з комп'ютерним набором, відсутні або зайві розділові знаки й інші помилки, які легко було б виправити.

У той же час зазначені вище зауваження стосуються лише окремих аспектів дослідження, мають дискусійний, уточнюючий та рекомендаційний характер і не применшують важливості виконаної роботи.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Тіміш Родіки Яковлівни на тему «Геопросторові аспекти формування ринку сільськогосподарської органічної продукції обласного регіону України» є завершеною самостійною науковою працею, виконаною на високому теоретико-методологічному рівні.

Дисертаційна робота Тіміш Родіки Яковлівни відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 зі змінами, внесеними згідно Постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341, зі змінами, внесеними згідно Постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502 та зі змінами, внесеними згідно Постановою Кабінету Міністрів України від 3 травня 2024 року № 507, а також «Вимогам до оформлення дисертації» затверджених Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки від 31 травня 2019 року № 759, а її авторка, Тіміш Родіка Яковлівна, заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії зі спеціальності 106 Географія з галузі знань 10 Природничі науки.

Офіційний опонент:

кандидат географічних наук, доцент
доцент кафедри економічної та
соціальної географії
географічного факультету
Волинського національного
університету
імені Лесі Українки

Володимир ПОРУЧИНСЬКИЙ

